

Pest, october 7-dikén 1855.

A „Vasárnapi Újság“ hetenként egyszer egy nagy negyedrévű iven jelenik meg. — Előfizetési díj július—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal úton a „Politikai újdonságokkal“ együtt csupán csak 3 ft pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Újság“ kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

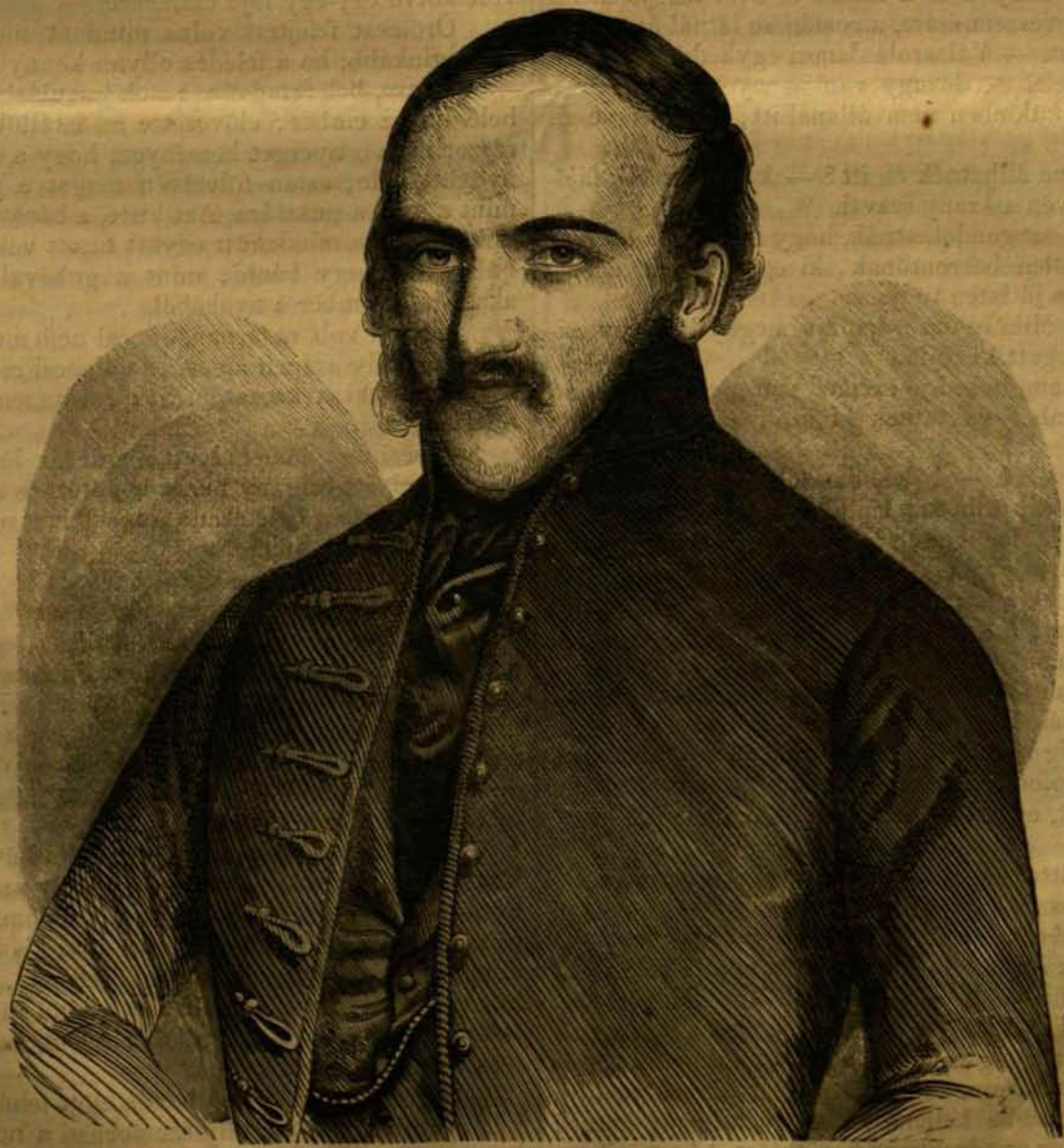
Fényes Elek.

Fényes Elek azon ritka hazafiak egyike, kik életük egyetlen feladatául tüzték ki ernyedetlen fáradozással munkálkodni a haza javán, annak jó- és balsorsában egyaránt, s kik feladatuk megoldásában nem kimélnék fáradságot áldozatot, s midőn már mindent megtettek, mindent áldoztak, mi csak tőlük telett — szerényen magukba vonulnak, megelégesznek az öntudat jutalmával, és nem követelnek emléket érczből.

Fényes Elek született 1807-ben Bihar megye Csokaj helységében, vagyos nemes családból. Tanulmányait Debreczen-, Nagyvárad- és Pozsonban végezte. — Kedvenc tanulmánya a statistika, földleírás és státuszgazdászat volt mindenkor. 1836-tól fogva Pesten lakván, itt elnöke lett a Körnek, melly majdnem egész Magyarország értelmiségét magában foglalá.

Később pedig az iparügynek organumul szolgáló *Ismeretelő* című, valamint az iparegylet által kiadott *Hetilap*nak is szerkesztője volt; mindkettőt több alapos szakismerettel irt cikkeivel gazdagítá. — Erdemeiért az akadémia 1837-ben lev. tagul választá meg.

Kiadta ezután költséges utazásokkal és nagy fáradsággal tett gyűjtéseinek gyümölcsét, Magyarország leírását geographiai és statistikai tekintetben, mellyet az akadémia 200 arannyal jutalmazott; továbbá *Magyarország statistikáját*, melly a maga nemében mai napig is egyetlen s több főiskolában kézikönyvül használtatik. Irt ezek mellett több iparunkat tárgyazó, továbbá geographiai műveket, mellyek mindegyikét szilárd igazságszeretet, haladási szellem és okos kombináció jellemzi. Ujabban a keleti háboru színhelyéül szolgáló, tartományokra vonatkozó becses dolgozatokat bocsátott közre s jelenleg hol Pesten, hol Gödöllön folytonos, szakadatlan munkálkodások közt tölti napjait.

Fényes Elek.

A pásztorlegény.

(Beszély.)
(Folytatás.)

— Megáll lelkem, megáll, csakhogy időközben egy-egy kobak jó borról, egy kis szalonnáról se felejtkezzen meg, úgy forog a kerék, ha kenik.

Igy szövetkeztek a gonoszok a pokollal szegény Jancsi és Juliskája ellen, sötétben, sötétben.

Egy hét telt el. — Bokros Mihály uram háza egy hét alatt sokat változott. A kis ablakokat, melyeket az előtt legfelebb is egy csomó,

virágvasárnapján szentelt barka ékesített, vagy Sára asszony gondolkozása szerint, védett inkább a mennykő beütése ellen, zöldre festett ablaktáblák különböztették meg a szomszédokétól, mellyeknek szétnyitott szárnyait, keresztbe fektetett hasonló festetű keskeny lécz tartá kipeczkelve a becsukódás ellen. A kapu félfára szegezett, hosszú gólyanyak-alaku vasvesszőn, egy ocskaságában is nagyszerű czimert lógatott egyhangu nyikorgás közt a szél. — Bokros Mihály uram szerény hajlékának ezen büszkeségét negyvennyolcz óra előtt még Pesten egyik zsiáros ócska vasai közt emészté a rozsdá. — Pestet negyven nyolcz óra alatt megjárni lónak is sok volna, de Bokros uram megjárta gyalog, a nagyravágyás kölcsönözvén szárnyat lábainak. — A czimer felső részén a gyermekét ölében tartó delnő palástjából látszott ugyan még valami, de az alá festett csizmát annyira lekefélté az idő vas keze, hogy ez időben abból már csak a sarkantyura vélt ismerhetni a jó szemű vizsgáló, s az utczai vélemény nem ok nélkül oszlott meg az iránt: vajjon a találgatás tárgyát képező czimer, csizmadia vagy bába czimer-e?

Illy fejtörő fejtegetésekkel foglalkodtak Bokros Mihály uram háza előtt összesereglett kíváncsi szomszédok, midőn Macskás Panna, a helység legélemedettebb vén asszonya a szemle alá vett czimer jelentőségének értelmes magyarázója, a csoportból kiválva vanczorgott az utca szegleteig, hol egy akácza derekához támaszkodva nagy szomoruan Sugár Jancsi állott.

— Ejnye, édes Jancsi fiam, de megtámaszkodtál — szólott hozzá a vén asszony nyájasan.

— Meg ám.

— No, ugyan fölsültél vele, ha Bokros uram czimerét enygyiről vizsgálod.

— Jó szemem van, messzire ellátok.

— Hm, hm, hát csak jó szemed van, édes Jancsi fiam, hallottad-e már valaha, hogy a ki a szitán át nem lát, jó szeme van; te pedig, a mint veszem észre, a rostán se látnál át.

— Az is meglehet. — Válaszolá Jancsi egykedvűen.

— Nemcsak meglehet, de úgy van — nyomá meg a vén asszony a hangot — különben nem állnál itt, mint a fancesali feszület.

— De hát mért ne állhatnék én itt? — kérdé Jancsi, fájósan érintvén szívét a vén asszony szavai.

— Mert könnyen azt gondolhatnák, hogy irigyled a szerencsésjét ennek a élhetetlen börrontónak, ki egyszerre urrá lett, hogy, hogy nem, a jó Isten tudja.

E közben Bokros Mihály uram kapuja megnyílt, s egy csinos könnyű koci robogott ki rajta.

— Nini, Jancsi fiam, neked jó szemed van, nem mondanád meg, kinek az udvarából vágatnak ki azok a tűz-vérű szép lovak.

— Bokros Mihályéból. — Felele Jancsi színe-hagyottan.

— Ugyan, ugyan kik ülhetek rajta?

— Bokros Mihály, felesége, s leánya, meg mit tudom én még ki, a ki tudni akarja, szaladjon utána.

— Lám, lám, ennek a jó embernek tegnap alig volt a megévő kenyere, ma már minő lovakat tart.

— A koci az ispáné. — Válaszolá Jancsi, fülig elpirulva.

— Már csak ugyan jó szemed van, édes fiam, én azt hittem, ez a boldogtalan csizmadia a nagy lutrit nyerte meg, vagy lidvérczre tett szert, pedig hát az ispánban talált jó fejős tehénre. Oh, a nagyravágyó bolond, hogy nem tekintett lélekre, midőn azt a szép virágszalat, egyetlen leányát, ahhoz a meddű kórhoz kötötte.

— Még nem kötötte. — Szólott Jancsi ajkába harapva.

— Gondolod, édes fiam?

— Kettőn áll a vásár.

— Kettőn ám: az eladón és vevőn. De az alku alkalmasint megtörtént, mert a mint látszik, az ispán már a foglalót letette. Édes Jancsi fiam, téged a faluban méltán legderékebb legénynek tartanak, tréfából kérsd meg Juliskát, hetven napi penitenciát tartok, ha kosarat nem kapsz; különben nem hinnék ezentul saját szememnek, kétségbe kellene esnem rajta, hogy hetven évi tapasztalásom nem ér egy, irgalmas kurjantást. A hova olyan

módos ember, mint ez a hitvány ispán beteszi lábát, más szegény szőrűnek koppan ott a szeme. Jó mulatságot, édes Jancsi fiam, ha megházasodol, lakomából ki ne felejtés, mert az ispán asztalához úgy is tudom, hogy nem törülöm a kést. Ej, ej, hát csak ispáné lesz a leányasszonyból, ha már a szőlőbe kocsin jár, bizonyosan kocsin jár a templomba is, mihelyt nemzetes asszony lesz. — Tetézé egymásra gunyos megjegyzéseit a vén asszony, s fejét csudálkozólág ingatva távozott.

Jancsi szívét mérges nyilként égették a banya végszavai. Gondolkozni kezdett, vajjon igazán hallotta-e ő mind azt a mit hallott, s igazán látta-e mind azt, a mit látott? Feje szédült. Lábai inogva keresték alatta a földet, mert úgy tetszett neki, mintha roppant mélység fölött állana. Megtörve, megsemmisülve szédelgett haza felé azon utcán, mellyen néhány nappal az előtt, Juliskától távozva olly büszkén, olly boldogan ment végig.

Jancsi nem az volt többé, a ki volt. Szégyen és fájdalomtól kinezva lépett az atyai hajlékba. Kietlen pusztaságnak tetszett előtte minden. Ott állott a szoba közepén a nehéz diófa-asztal, de minek áll ott, ha nem fogja megteríteni Juliskája soha. Az ajtónyílás mellé falraszegezett fogason ott ragyogott egy tuczat ujdouj czintányér; mi haszna ragyognak, ha nincs gazdasszony, ki gyönyörködjék benne. A tornáczos cseresznyefa nyoszolya, mellyet Juliskájának mondva készített menyasszonyi ágyul, ott pihen, mint a sir, mellybe egy boldog jövő édes álmai vannak eltemetve; mért nem is csináltatott helyette koporsót.

Ott állott a fehérre meszelt kemence emeletes patkáján a tarka pörgörökka, de nincs, ki azon Jancsinak finom lenből ingnek valót fonjon; minek is pörögne a rokka, ha az orsó róla csak bubánatot fonna.

Szegény fiu, mind ezeket nagy gonddal válogatá össze, most megköszönné, ha valaki azokon szánalomból odébb adott volna, Jancsira kínosan hatott minden tárgy, minden tárgyhoz volt kötve egy-egy fájó emlékezet.

Örömet felejtett volna mindent, még Juliskát is, s ezt talán leginkább, ha a feledés ollyan könnyű dolog volna.

Végre, belefáradván a sok busulásba, mert sokára ebbe is bele un az ember, elővezette az istállóból háttas pejkancaját, rászoritotta a nyeret keményen, hogy a szegény állat csak úgy nyögött bele, aztán fölvetvén magát a nyeregbe, elnyargalt, mint a szél, a pusztára. Azt hitte, a bánattól ekként megmenekszik, pedig az mindenütt együtt futott vele; mért nem is lehet a bubánattal úgy bánni, mint a gubával, melly ha nehéz, kiakasztja az ember a nyakából.

Hiában volt vasárnap, Jancsi nem ment a templomba. Hiában szólt olly szépen az orgona, Jancsi csengő ércz szavát nem hallotta senki a karzaton. Sok leányszem kereste, de egy sem találta.

Jancsi templom helyett a csárdát látogatta, hol orgonaszó s ének helyett cigány huzta a nótát, és sarkantyú pengett. Ha egyik csárdában belefáradt, a másikban újra kezdte. — A gulya is márcsak hébe hóba látta.

Néha a faluba csak azért tévedt be, hogy végig muzsikáltassa magát utca-hosszant. Egy csendes nyári alkonyaton a jázmin bokor alatt andalgott Juliska, egykori boldogsága helyén; azóta a jázmin sok levelet, Juliska sok könyvet hullatott. Arczáról eltűnt a piros szín, eltűnt a vidámság; hasonlított a mező liliomához, mellyet a vihar keze letört. A liliom újra virágot hoz, ha eljön a tavasz, Juliska szíve ki fog-e még hajtani valaha? Gondolatai a messze távolban ögyelegtek, pedig azoknak tárgya olly közel volt hozzá.

Hegedűszó hallatszott, oh mennyi büverő van a hegedűszóban! Olly meghatóan szólt a zene, olly szomoruan sirt a klarinét, olly búsan zengett a rezgő czimbalom, hogy Juliska, mintha szívét a megrepedéstől féltette volna, kis kezeit erősen kebléhez szoritá. A zene minél inkább közeledett, annál szomorúabban hangzott. Juliska szemei önkénytelenül függöttek a kerítés nyílásán. Minek is volt nyílás a kerítésen, hogy Juliska ne láthattott volna az utczára.

Sugár Jancsi ment a banda előtt fehér gyolcs ruhában. Kinek is szólna másnak olly szomoruan a nóta? Kinyújtott egyik kezében, mellyről sűrű redőkben hullott alá borju száju inge,

boros üveget tartott s fejét néha oly szomorúan ingatá s kis taraju sarkantyuját oly búsan verte össze, hogy megszánta volna még ellensége is.

A mint Juliskáék kerítése mellett elhaladt, pillanatra megállva dúdoló: „Végig mentem egy asszonynak az udvarán, véletlenül betekinték az ablakán, szeretőmet láttam“, — s a helyett, hogy a verset kiegészítette volna, úgy vágta a földhöz a kezében lévő boros üveget, hogy a megijedt cigány hegedűjében megállott a nóta.

Juliska fejét két tenyerébe fektetve sirt, . . . sirt még aztán is, midőn a zene messze, tán már nem is hangzott.

Sokáig folytatta volna Jancsi még a korhely életet, ha hirül nem adják neki, hogy apja nagy beteg s innen onnan már csak a végét járja. Ekkor jutott eszébe, hogy talán nincs is rendén, öreg apját s gulyáját hónapokig a jó istenre bizni. Utnak indult hát nagy búsan, s midőn az apai házat megpillantotta, azt érezte, hogy lelke még jobban fáj, mint fájt, midőn azt elhagyta. A mint körültekintett, a szobát üresnek találta, csupán egy ágy maradt benne házörzöül, talán az is kiköltözött volna már, ha a gazda szüntelen rajta nem feküdnék. A szegénységnek erős gyomra van, sokat fölemészt.

Szabó Márton.

(Vége következik.)

Albán-féle vetőgép.

A ki Magyarországot állapotát több oldalról ismeri, s más országokat is látott; ha összehasonlítja a mi tejjel mézzel folyó édes anyaföldünket sok olyan nép hazájával, mellyen a kopár sziklákat először termőfölddel kell meghordani, vagy mérföldekre terjedő mocsáraiból nagy költséggel, és szinte emberi erőt meghaladó nehéz munkával lecsapolni a vizet, hogy legyen hová az ennivaló eleség magvát elhinteni, elültetni, s mégis úgy tapasztalja, hogy azok a természettől mostoha kézzel ápoltt meddő országok termékenyebbek a mi saját zsirjában fuldokló földünknel; nagyon természetes, hogy legelőször is ez a kérdés támad elméjében: vajjon miért van ez így? És e kérdésre minden elfogulatlan ember így felel meg magának: mert amott sokkal több szorgalmat fordítanak a föld czélszerű mivélésére, s gyümölcseseinek okszerű termesztésére, mint nálunk.

Igen ám, mondják sokan, könnyű ott a szántóföldet úgy mivélni mint a veteményes ágyat, a hol akkora a határ, mint egy-egy valamire való tanya, s egy ember birtoka nem sokkal nagyobb egy jóra való kertnél. Azután meg nem csuda, hogy az angliusnak mindene másforma, különb mint a mienk, mikor az mindent géppel (masinával) csinál. És ebben a feleletben van valami igaz is, okos is, csak hogy legtöbbször a kik így beszélnek, ellentmondanak saját maguknak; mert tudva levő dolog, hogy minálunk a legtöbb ember idegenkedik épen azon gépek alkalmazásától, a mellyeknek az angol, német stb. boldogulását tulajdonítja. — A munkáltatók rendszeren sajnálják a pénzt, mellyet be kell egyszerre fektetni gazdaságukba, ha valami jóra való gépet vásárolnak; — ezenkívül, ha vagy véletlenül, vagy többnyire ügyetlen bánás miatt valami elromlik a gépen, s a falu kovácsa, vagy épen a cigány nem tudja helyrehozni a bajt, szidják káromolják lelkét! papját, országát, nemzetségét annak a világesalonak a ki ilyen haszontalan szerszámot kifundált, és dobják haragjoknak oktalan voltában a drága eszközt padlásra, fészkerbe s fünek fának panaszkodnak, hogy mennyire megcsalta őket ez meg amaz, figyelmeztetik, nehogy ő is így rászédesse magát, s veszik azt a minden barátában kétszer, háromszor megtaláló ekét, ösztökézik izzadásig, turják vele a földet néhány ujnyira, mint épen a földnek meg a bátyámuram csinálta faekének tetszik; beleszórják a drága magot a gazda markának eszejárása s a szél lengedezése szerint, beboronálják olyan boronával, a melly semmi iránt se viseltetik több kímélettel, mint a nagy göröngyök iránt; ha eljön az aratás neki mennek vagy magok, vagy a szakmányos tótok, cséplik, nyomtatják a csürbe hordott gabonát régi szokás szerint megfeszített ember- és lőőrövel, s ha valakitől azt hallják az újságok útján, hogy ebben meg abban az országban ilyen-olyan jól fizetett az idén a ter-

més, összevetik a maguk termését vele, s úgy tapasztalván, hogy bizony jobban fizetett amott az idén is mint minálunk, akkor ismét járja az anglius és egyéb nemzetségek réz árgilusa, a kinek ördöge van, hogy olyan potom országban ennyire tudja vinni: pedig nem ördöge van biz annak, hanem vannak alapos gazdasági ismeretei, czélszerű, erőkimélő gépei, és fáradatlan szorgalma.

Mikor dolgozó-gépekről van szó, többnyire előfordul az a panasz, hogy azok a gépek elveszik a szegény munkások keresetét, erre most csak egyszerűen azt mondjuk, hogy: nem igaz, s más alkalomra hagyván ennek számszerinti kimutatását, áttérünk annak a gépnek egyszerű ismertetéséhez, mellynek rajzát ide nyomattuk.

Az Albán-féle vetőgép eredetileg egykereű, taligás embererőre készített gyalog gép volt, s csupán nagyon apró magvetésre, minő a mák, repce, luczerna stb. alkalmaztaték. Későbbben átmódosították gabonavetésre is, de ugyanazon alapeszmével, melly szerint a magot a ládában alkalmazott kefék söprögették ki, a mi pedig nem jól volt, mert a nagyobb szemű gabonából sokat kellvén a ládába tölteni, ennek tetemes súlya minduntalan háborgatá a kefék rendes mozgását, s nagyon hamar megromgálta azokat.

Vidats István páratlan szorgalmu gépészünk, ki maga is több jeles gazdasági gépet szerkesztett s a külföldről behozottak közül számosat czélszerűen idomított a mi földmivélési viszonyainkhoz, e gépen azon lényeges változtatást tette, hogy a kefék helyett rézsut kanyaruló rovátkos vashengereket alkalmazott, mellyek forgásuk által a magot egyformán kisodorják.

Kétféle helyzetben adjuk rajzát e fontos gazdasági gépnek. Egyik helyzete, midőn közönséges szekérhez akasztva kiviszik a mezőre. Épen megállapodtak vele azok az izmos legények, kik a vetnivalóval tölt zsákokat lerakják a szekérről.

Másik helyzete e gépnek az, midőn munkában van. A mint a nagyobbik képen látszik, széles tengelyre illesztett 2 öl hosszú deszka-láda, — olyanforma mint a koporsó alja — ebbe beleöntik zsákból a magot, a honnan egész hosszában, hosszukás lyukakon egy keskenyebb váluba hull, a melly hátulról oldalvást alább van a fő-ládaéhoz illesztve, s 3 1/2 hüvelyk hosszúsága külön fiókokra osztva. Ezek mindnyája alatt végig nyulik egy vasrud, a mellyen minden fiók számára egy-egy rovátkos henger van. A rud egyik végén fogas vaskerek van, valamint azon taliga-kerek agyán is, melly vele egy oldalra esik, mint ezt a képen balfelől láthatni.

A mint így szól a pöre gatyás legény Csinosnak és Hókának: „No Jézus segíts!“ elindul a vetőgép, s a fogas agyu kerék nemcsak a taligával halad, hanem a hengeres rudat is mozgásba hozza, a mi által minden fiókból egyformán kezd hullani a mag, de nem a földre, hanem a gép alatt rézsut fekvő deszkára, a honnan visszapattogva szétperreg s lehull a szántóföldre, valamivel szélesebb terjedelemben, mint maga a gép.

Ott a legény mellett látszik egy csavar, ez arra való, hogy az ember kedveszerint igazithassa a gépet apróbb vagy nagyobb szerű vetnivalóhoz, a legapróbb fümagtól az aczélos buzáig.

Látni való, hogy a gép alkalmazása nagyon egyszerű, mint minden szerszámé, a mellyet okos mester jól elkészít.

Most már úgy illik, hogy ha megdicsértük a vetőgépet, adjuk elő okát is dicsérésünknek, mondjuk el rendre azon hasznokat; mellyek e gép alkalmazásával összefüggésbe vannak.

Az angol semmit sem becsül oly nagyra, mint az időt, mert azt tartja, hogy a ki időt nyer, életet nyer. Ime ezen drága kincsből jó részt nyer, a ki vetőgéppel szórja a földbe magvait, mert azt csakugyan el kell ismerni, hogy 30 hold földet két ember egy nap alatt be nem bír vetni. Igaz, hogy a vetőgépnél lovak is segítenek, hanem erre csak azt feleljük, hogy lehet sürgető vetés idején akár egész ménesünk, ha jó vetőemberünk nincs, nem használhatjuk gép nélkül a lovakat, mert azoknak ugyan nem akaszthatunk lepedőt a nyakukba, hogy szórják el belőle a magot; tehát nyerünk a drága idő mellett nagybecsü emberszámot is. Az idő nyereségében még azt is nagyra kell becsülni, hogy jó időt nyerünk, ha t. i. alkalmas az idő vetésre géppel nagy hasznát vehetjük, míg elegendő ember híjjával, ragyoghat

az a nap reggeltől estig, ha minden ember maga számára használja a szép időt, s nekünk akkor jó csak készpénzért is segíteni, midőn saját munkáját elvégezte; ellenben a gép mindig szófogadó sajátunk, akkor parancsolunk vele, mikor kedvünk van hozzá és a szükség úgy kívánja. Az is tudva levő dolog, hogy nem minden földmives tud vetni, a kik tudnak, azok sem egyenlően szórják a magot; a gép ellenben, ha az egész határt biznák is reá, mind egyenlően pergetné be, olly sűrűn vagy ritkán, a mint azzal a hátulsó csavarral, ott a béres mellett megparancsolták neki. És végre a magkimelés, a legfontosabb minden

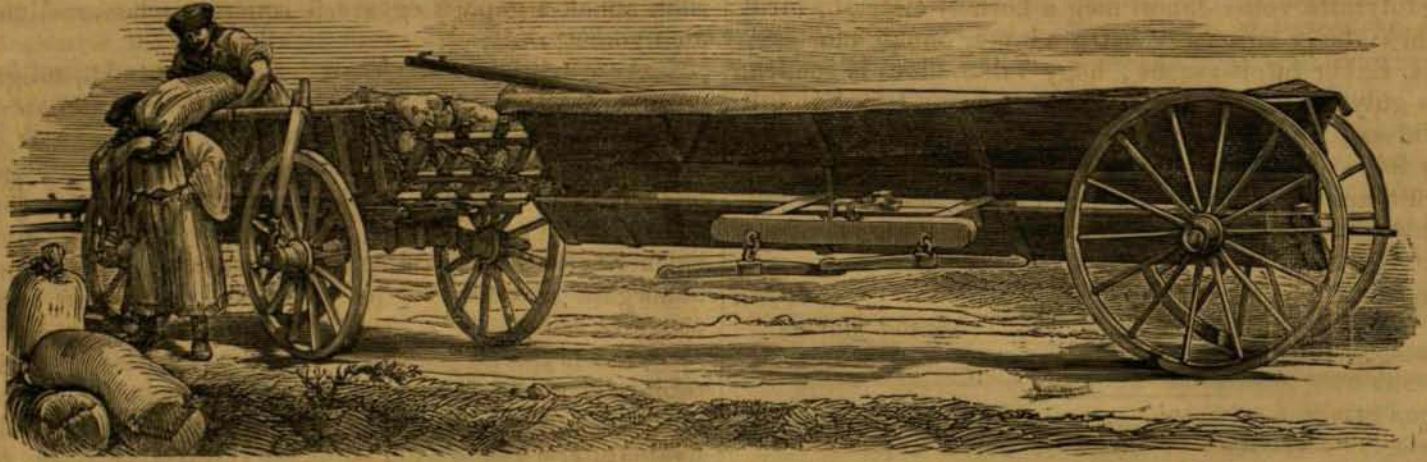
	buzát	rozst	árpát	zabot	hold.
<i>géppel:</i>	1252	536 ³ / ₈	692 ³ / ₈	458 ⁶ / ₈	= 2939 ³ / ₈
<i>ugyanott kézzel:</i>	1766 ⁵ / ₈	849 ⁴ / ₈	727 ⁵ / ₈	1166 ² / ₈	= 4510

Megkimélték a *géppel* vetésnél holdanként búzából 17, rozsból 13, árpából 37, zabból 54 iczét.

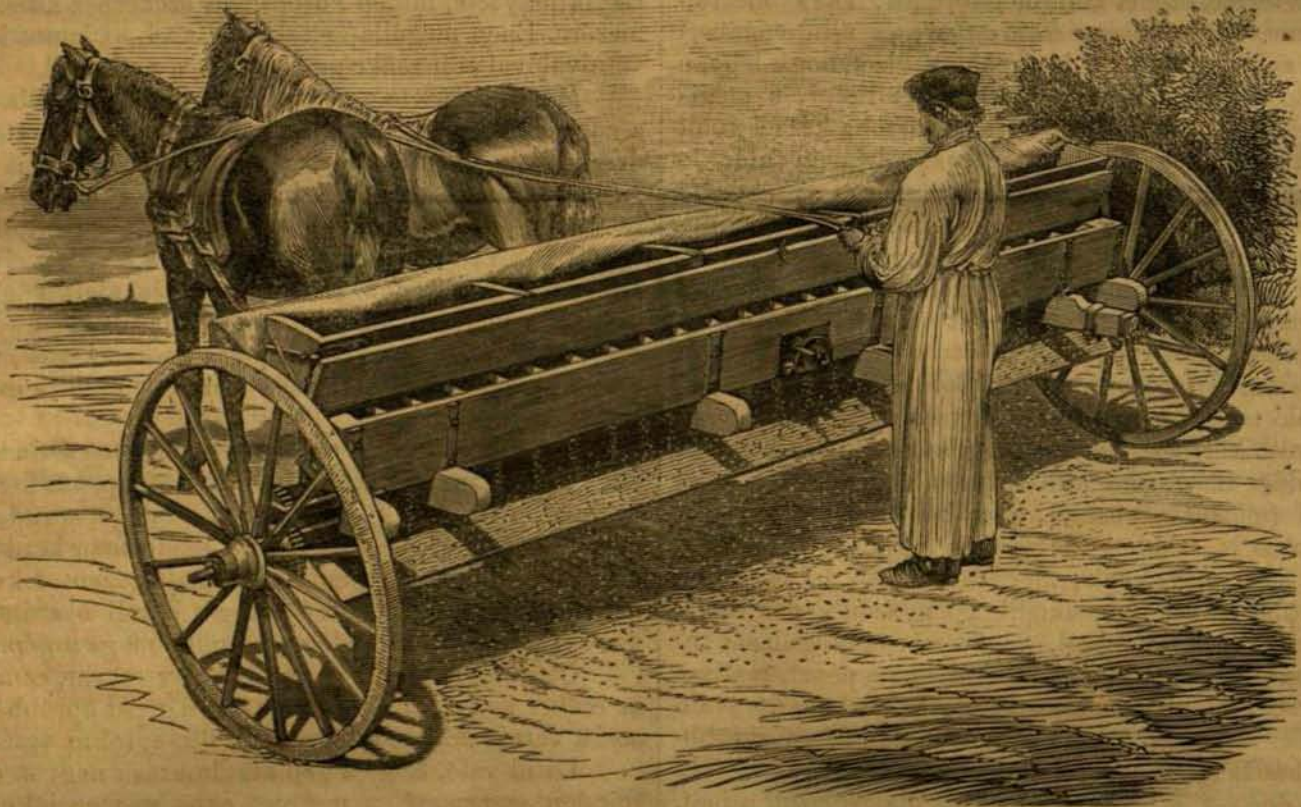
Termett egyremásra egy holdon

	buza	roz	árpa	zab	
<i>gép után:</i>	15 ¹⁴ / ₁₀₀	11 ¹⁰ / ₁₀₀	9 ¹⁰ / ₁₀₀	11 ⁵ / ₁₀₀	csomó
<i>kézi vetés után:</i>	13 ⁵ / ₁₀₀	10	8 ⁵ / ₁₀₀	11 ¹ / ₁₀₀	(15 kém.)

Tiszta magot adott egyremásra egy csomó

Albán-féle vetőgép kocsihoz akasztva.

Ugyanazon vetőgép munkában.

eddig hasznok fölött. Erről mi magunk csak annyit mondunk általánosságban, hogy csaknem egy negyedrészzel kevesebb mag kell a géppel vetésre, mint a mennyit az emberi kéz szokott elpergetni, s mégis rendesen szalmára is több, jobban is fizet a gépes, mint a kézi vetés.

Ide vonatkozólag a *Gazdasági Lapok* mult héti számának szinte három lapját foglalják el azon megbecsülhetetlen értékű számok, mellyek az ercsi uradalom érdemes tisztartója Krieger Pál ur pontos összehasonlítása szerint, világosan mutatják ki a géppel vetés igen nagy hasznát, a szabad kézből vetés mellett.

Az idézett kimutatás főadatai ezek:

Az ercsi uradalomhoz tartozó, ercsi, rácz sz. péteri, agg sz. péteri, göböljárasi, felső-besenyői és alsó-besenyői határookban vetettek

	buza	roz	árpa	zab	
<i>gép után:</i>	43 ⁹ / ₁₀₀	61 ³ / ₁₀₀	93	120 ⁶ / ₁₀₀	itczét.
<i>kéz után:</i>	42 ³ / ₁₀₀	57 ⁶ / ₁₀₀	78 ⁷ / ₁₀₀	95 ⁰ / ₁₀₀	„

A szalmatermés is holdanként néhány fonttal fölülmulta a géppel vetett gabonánál a kézzel vetettnek súlyát.

E számok szerint az ercsi uradalomban a géppel vetés haszna 2939³/₈ hold földön mindenféle gabonanemekben 1092⁵⁷/₇₂ p. m. meggazdálkodott vetőmag, 6781²⁸/₇₂ p. m. több termés, és 5927³⁴/₁₀₀ mázsa szalma.

E számok olly világosan beszélnek, hogy fölösleges volna a vetőgép hasznos voltáról többet szólni; melly szorgalmas gazda kezében egy év alatt is bőven visszafizeti azt a pénzt, a mellybe került. Ollyan gépeket, mint a mellyet ide rajzoltatánk, valamint más szerkezetűeket is Vidacs István gazdasági gépésznél lehet 180 pfton venni Pesten a kétnyul utczaí gyárában. *Ds. Ls.*

T Á R H Á Z.

Ipar és gazdaság.

Háromszék, szeptember 20-án. — Nálunk ez idén a természet csaknem minden lépten rendkívüliséget s tulzást tüntetett ki évszakonkénti folyamában.

Zordonon s dühöngő nemerékkal decemberben beköszöntött telünk már január végével lanyhás esős napokban készült bucsut venni. Tavaszunk három héttel szokottnál korábban derült. A májusban csaknem rothadásig buján tenyészett vetéseinket s főleg búzánk szemzését június rekkentő hősege elsilányította.

Junius hanyatlásával megnyílnak az ég csatornái. Kovászna és Feketeúgy folyóink nagy pusztítással beözönlék legtermékenyebb térein. A július elsőbb napjaiban legmagasb fokra hágott hőséget az említett két folyamnak, épen kaszáláskor, még korunkban nem tapasztalt nagy áradása követé.

Augusztus utolsó felében rózsafaik mint májusban, teljesen illatozó virágzásba borulának.

Ide véve még a szeptemberi hideg napokat s néhány deres éjelt, rövid rajza ez év folyamának.

Mezeink, tavaszi magas reményeink dacára, csak középszerű áldással jutalmazának. Árpánkat s zabunkat a csigabiga rongálta meg. Idei búzánk szeme halavány, fény mázatlan, s általában három szem sulya tavalyi kettőével alig ér fel. Az üszög miatti károsodás ez évben felszámíthatlan.

A kékkövesés csálhatlanul hasznos óvszer üszög ellen. Ezt 20 év óta folytonos tapasztalatim igazolja. Ha még a vetőmagban az üszög kevés mértékben mutatkozik, egy lat kékkő s ugyanannyi konyhasó másfél fertály vízben felolvasztva elegendő egy erdélyi vékához. De, ha már szembetűnőleg üszög lepte a vetőmagot, a kékkő- és konyhasóból másfélannyi mennyiség kívántatik.

Elkészítési módja. Törj meg mozsárban annyi lat — vagy többecske — két követ, a hány véka búzát szándékszól vetésre elkészíteni. Ugyanannyi konyhasóval vegyítve tedd edénybe. Tölts bele annyi vizet, hogy minden véka mag nedvesítésére essék mintegy másfél fertály. Kevergesd, míglen a kékkő és só felolvad. Az így elkészített vegyíték, hat órai éledés után használható.

Felhasználási módja. Tölts egy véka búzát teknőbe. Fecskendezd be másfél fertály elkészített kékköves vízzel. Kézzel dörzsöld, míglen minden szem kellőleg nedvet kap. Az illetén módon estve vékánként elkészített búzát töltsd össze egy kádba, s másnap reggel mezőre viheted. A maradék más évben is bizton használható.

□ Novotny Tamás ur haszonbérő próbát tett burgonyaültetéskor a gipszezéssel, burgonyáit elébb megmosva s azután gipszel derekasan behintve. A miket így elültetett, annak a krumplijai felszedetésekor egészen épek, nagyok és izletesek voltak, míg a mellettük való gipszetlen sorokban csak silány és beteges krumpli termett. Ezt a kísérletet gazdáink megtehetik a jövő évben, a mikorra kikérjük, hogy a leendő eredményről bennünket tudósítsanak.

Iskolai ügyek.

y. — A pesti egyetemen a joghallgatók száma 1847-ben 1350 volt, a múlt 1855-iki tanévben pedig 731. Mind e mellett is a pesti egyetem joghallgatóinak száma évről évre növekedik, míg a birodalom többi koronatarományában ellenkező eset forog fenn. Átalán a birodalomban a joghallgatók száma, a különböző pályákoni közszükséglet ellenében csekély. Magyarország 10 milliónyi lakosságára csak 731 joghallgató esik! De e csekély számban is a magyar ajkuak száma tulnyomó és ámbár több német tanóra van mint magyar, a magyar tanoráknak számosabbak hallgatói. A zsidó hallgatók száma is évről évre gyarapszik — mi ez osztály egyenjogositási reményéből magyarázható. Felsőbb engedelem folytán a római jog már magyar nyelven adatik elő. Mint a leczkelajstrom mutatja, jogegyetemünk egész Németország legtöbb jogegyetemével kiállja a versenyt, a birodalomban pedig csak a bécsi és prágai áll előtte.

Lókut. A jóra és hasznosra törekvő községi képviselőség a jövő nemzedék nevelését szemelött hordozván, egyhangulag — dacára a község szegénységi állapotának — elhatározá, egy még eddig nem létezett tanítósegédi állomás alapítását, 50 ezüst forintnyi készfizetéssel és élelmi ellátással. — Ennek és illy adatoknak, nézetem szerint, minden ügybarát csak örülhet; mert máris ezen lelkes és jószándéku határozat példájára környékünkben több helyeken ehhez hasonló dolgok életbeléptetéséről beszélnek, sőt mi több, már intézkedtek is. — Adja Isten, hogy edes hazánk több elhagyatott, nevelés-kopár helyeibe, sok illy üdvös intézkedés történjék!

Szarvasi felgymnasium. A békési ág. hitv. ev. esperességi gyűlés meghagyásából van szerencsém a t. közönséggel tudatni, miszerint a szarvasi gymnasium teljesen szerveztetett, a mennyiben a m. h. 18. és 19. dikién T. Komlóson tartott esperességi gyűlésen, a m. kormány szervezeti terve értelmében, a még hiányzott tanárok megválasztottak, úgyhogy az october 1-jével beállandó tanév kilencz rendes és három rendkívüli, ösz-

szesen tizenkét tanár működése mellett fog megnyitattni. E szerint remélhető, hogy főiskolánk legközelebb, hihető még a tanév folyamán, a m. kormány részéről nyitványos felgymnasiumi ranggal fog felruházattni. *Szeberényi Lajos, esperességi aljegyző.*

Irodalmi ügyek.

Kevés nap mulva meg fog jelenni Heckenast Gusztáv kiadókönyvtárnál a „Nemzeti képes Naptár,” mellynek astronomiai részét tudós szakértő Brassay Sámuel; olvasásra szolgáló mulattató és tanúságos részét Tóth Lőrincz, m. acad. tagok szerkesztik; hivatalos tisztí névtárát pedig az ebben jártas Galgóczy Károly, ismerős derék statistikusunk készíté, ki ezen adatok gondos és lelkiismeretes összegyűjtésére évek óta roppant szorgalmat és fáradságot fordít. — Más naptárak korábban jelentek meg egy-két héttel, mert azon rossz szokás jött divatba hogy a jövő évre szolgáló kalendáriumok csaknem félévvel előbb készüljenek el. Ennek következtése, hogy a szerkesztés sem lehet olly gondos, mintha reá kellő idő fordítottatik; különösen pedig, hogy a tisztí névtár nem lehet olly pontos és hasznavehető, mert a későbbi változások bele nem jöhetnek. — Ezen Naptár szerkesztésénél különös figyelem fordítottatott arra, hogy a többinél rendezettebb legyen, s hogy már ez évi folyamában megkezdjen olly érdekes közléseket, mellyek több év folyamon keresztül igen becses és tanúságos egészet képezzenek. Így megkezdett benne a Magyar Plutarch, melly nagy embereink életírását s jellemzését adja. Ez idén Pázmány Péter, Teleki József, Kisfaludy Sándor, Kazinczy Ferencz és Lendvay arczképei s életírásai lesznek benne. Megkezdett továbbá a magyar fürdők leírása a Császárfürdővel: a magyarországi nevezetes egyházaké a pécsi egyházzal; a palotáké a budai kir. palotával s az oroszvári kastélylyal; nevezetes épületeké a budai alagutttal stb. Gazdagon el lesz látva mindennel, a mi az életben szükséges és hasznos. A házi ügyvéd ezuttal az adó rendszert, M. O. közigazgatási s bírósági szervezetét s a bélyegtörvényt ismerteti. — Ajánljuk ezen tartalmas és csinos képekkel ellátott naptárt olvasóink figyelmébe s részvételébe; előfizetési ára 1 frt, s így legolcsóbb minden magyar nagy naptárak közt.

Művészet.

Szénfy Gusztáv előfizetést hirdet általa kiadandó dalkönyvecskére, mellyben 12 népdal leend zongorára és négyes énekhangra téve. Ajánljuk e vállalatot különösen ifjak figyelmébe. A mennyire szeretjük, hogy Szénfy, kinek sok zenészi tanulmánya van, ezuttal a gyakorlat mezején is bemutatja magát, annyira rosszaljuk másrésztől programja 1-ső pontját, mellyben azt ígéri, „hogy az ismerős népdal melódiáknak más szöveget fog adni, silletőleg azokat kicserélni, nehogy a miveltebb emberek megütközzenek rajtok, melly ok kedélyes népdalaink terjedését eddig igen akadályozta.” — Hasonló kicserélést nem szabad akárkinek tenni, hanem arra nézve elismert népköltőinknek lehet csak hivatásuk, és az sem mindig jó sikerrel. A népdal melódiája együtt terem a szöveggel és az egymástól elnem választható, felnem cserélhető, Szénfy barátunk a népdalok tanulmányozása közben ezt tapasztalhatta. — A ki azt hiszi, hogy akármillyen szövegre lehet akármillyen melódiát alkalmazni, csak a sorok megegyezzenek, az nem bir helyes fogalommal a magyar népdalokról. — Különbben is összes népdalaink gyűjteményében nincs tizenkettő ollyan, mellyen mivelte ember megütközessék, s midőn a Kisfaludi társaság a népdalokat összegyűjtötte, meg volt felőle győződve, hogy szolgálatot tesz vele nemzeti mivelődésünknek s elővéleményét azon roppant részvét, mellyel a közönség e gyűjtemény minden kötetét fogadta, eléggé igazolá, s hogy a népdalok saját eredeti szövegeik mellett is tetszenek a közönségnek, azt még jobban bebizonyítják népszinműveink, a mikbe szőtt nóták nemcsak szinpadon, a miveltség legáltalánosabb gyűl helyén fogadtatnak legnagyobb tetszéssel, de műarusainknál is külön kiadásban ezer meg ezer példányban kelnek el mindig. Tehát maradjunk az eredeti verseknél. A magyar népdalokban annyi ép és olly gyönyörű költészet van, hogy bármellyik koszorús irónktól is neheztelve hallanók azt a szót, hogy ő majd szebbet és jobbat ír, mit a nép.

Vidéki hírek.

I. Csuma, mint kórszellem. Mármaros-Sziget. Augusztus hónap. 1855. A vallásos érzelmeiktől áthatott kebelü nép, Istent, jószágában változatlanul, irgalmában, kegyelmében kimerithetlennel, az emberi nem leggyöngédebb edes atyjának hiszi és vallja; — kinek lábzsámolyához inséges állapotában mély alázattal, szilárd bizalommal borul; — kitől, — ha szántóföldje aszálytól égettetik, esőt; midőn vetéseit az átokká válott áldás rohasztja, meleg napokat; — ha betegét a sorvasztó nyavalyák táborai erejéből kimeritik, egészséget vagy halált, a dőghalál ellen őrző, védő angyalokat kért: — de őt — a kegyelem kimerithetlen forrását a mult vagy jelen rosszak, nyomorok és szerencsétlenségek okának mondani mindig vonakodik; — róla — annak imádató jóvoltáról — mind azt elhárítani törekszik, mi benne vetett hitét megingatná, bizalmát er-

nyeszené. Ezért kelet és dél buzgó népei s népregészei két Istent állítottak egymás ellenébe; s a jó Istent *Ormuzdnak* — világosság és igazság tiszta forrásának; a rosszat *Ahrimánnak* — a sötétség, árny, dülő szellemének, — a keletindok *Seluk* és *Masgulinak*, — a Bráhmisták *Sivának* (zsvány?) nevezték. — Ez őszesze, változott alakokban, mint minden nép — úgy a magyar, oláh, orosz és zsidó nép között is, folyton szövegtik; az *elsőhős* vallásos érzellemmel ragaszkodik, annak dicsőségét fénykörbe állítja lelki szemei elé; *emettől*, minden áron menekülni törekszik, — oltárára neveléses áldozatokat visz.

Mármaros megyében augusztus hó folytán, a városok és falvak csaknem minden tornyaiban naponként zúgnak és csengenek a harangok; a kholera, a szegények kunyhójában, a mesteremberek tiszta hajlékában és a tehetősök uri lakaiban *eggyaránt* *) *dul* s oltja ki az életet!! Csak Szigeten e hó 24, 25 és 26-dik napjaiban 25—30 ember (ide számlálván a kórházak halottjait is) lőn martaléka a halálnak! A miveltebbek a lélekrendítő események okát a lég romlottságában, az orvostan fejletlenségében, az egyenetlen időjárásban, az éretlen s rozsul érett gyümölcsökben és közrémületben keresik; s mit változtatniok nem lehet: abba bele nyugszanak; reményöket a jövő napokra helyezik. — A miveltebbek pedig és tudatlanok, Istennel harcoló, emberfölötti lénynek tulajdonítják a baj okát, s a romboló szellemet, mely kiméletlenül pusztítja kedveseik életét *nevén, nevezik*, erdőben mezőben, temetőben és templomban mindenütt látják haragja engesztelésére ajánlatok- és ajándékokkal járulnak.

Olly adomákat közlök itt (nem azért, hogy népünk alosztályát neveltség és guny pelengérére állítsam, hanem hogy őket — ha lehet józanítsam) mellyek a józan lelket — e mivel százában — méltán ámulatba sülyeszthetik, mellyekre mégis sokan bódult hitőket építik.

A borzasztó kórszellem neve, mellyet már népünk remegve emleget *Csuma* (vesztés, csoda, szörnyeteg). Ezt különféle emberek különféle alakban látták és látják és még ezután is bizonyosan fogják sokan látni a képzelgés nagyító üvegein.

Csumát legelőször egy józantalan állapotban elaludt pór fedezte fel; — lakhelye és neve az embernek nincs megmondva. Ez ember részeg ál-mából fölébredve, egy templom közepén találta magát, hol tiszta fehéröltönybe burkolt szent férfiak állottak, kik áhitattal emelék szemeiket s kezeiket éghez, — kérvén Istent szüntetné meg a döghalált, melly hiteiket olly kiméletlenül pusztítja! . . . Mennyből válasz nem érkezett. . . De az oltár alól emelkedett fel egy irtóztató alak, melly vad tekintetét meghordozá a szentegyházban és a szent férfiak között; és így szólott: „*A kholera dulni fog, míg az emberszám egy harmadára lepad: — a népek nem egysezerre halnak rakásra, de apránként ritkíttatnak, — hogy egymást szűcszerűen eltemethessék, és ritkíttatnak mindaddig, míg a halottak száma a teljes mértéket megüti, míg az emberek egy harmada kivész.*“ — És ez álomlátó, álmát, mint valóságot elbeszéli. A tudatlan nép, a tulvilági látást úgy vevé, a mint neki átadatott . . . elrémült, várva kit ragad el közülök jövő napon vagy órában az enyészet borzalmas szelleme! — Ez mai napig is beszéltetik uton utfélen, városban, faluban, korcsmában és temetőben!

Egy öreg ember kimegy fát szedegetni (de ki és hovávaló volt ez ember? s mellyik erdőbe ment ki? ismét senki sem tudja). Az erdő rásötétedik; viharos és záporos éj következik a hó napra augusztus elején. Az öreg faoduba huzódik, míg a nagy ég haragja elvonul . . . a zápor és döngés után Morpheus ölére hajtja fejét . . . s mélyen elalszik. Éjjél előtt fölébredve; a meghült levegőben reszketegség állja el tagait, — fagalyakból tüzet gyújt, fázó tetemeit fölmelegíteni. — Midőn a halkán pislogó láng fölött eltekint, megpillant egy régi tölgy alatt valami fehérséget, melly föllemelkedni látszott és ismét lekushadni. Megszólal a görnyedező lény, egy egészen ősz hajadon, „*vinné őt erőhagyottat, kinek lelke is reszket, tüzéhez.*“

A jószivű öreg megcselekvé mire kérve vala.

Fölmelegedve az éj ősz leánya, kérdé az öregtől: kívánod tudni ki vagyok? Te — ha nevedet megmondom, ismerni fogsz engemet, ti mindnyájan ismertek engemet . . . Én *Csuma* vagyok . . . neked jóvendőt mondok, melly bizonyosan teljesedni fog; még ezen folyó 1855-dikben fog beteljesedni. — Hunyd be szemeidet öreg! . . . de úgy, hogy azokba a tűzvilágnak egyetlen sugára se hasson.

A favágó öreg behunyta mind a két szemét.

„Nyisd fel szemeidet! szöla *Csuma* . . . Mit láttál midőn szemeid fölnyílnak?“

„Tömerdek buzát.“

„Ismét hunyd el szemeidet.“

„Megcselekvé.“

„Nyisd fel.“

Fölnyitá.

„Mit láttál?“

„Tömerdek málét“ (Mármarosban a kukuricizát ez egyetlen néven ismeri a nép.)

„Harmadszor is hunyd be szemeidet“

Cselekvé

„Nyisd fel“ Mit láttál?

„Neházd embert; jó kedvű, megelégedett embereket.“

„Tudd meg hát — monda *Csuma* — hogy lesz buza és málé elég; de az ember annyira kihál, miszerint csak egy harmada marad meg a mostan élőknek; — azok aztán boldogok lehetnek.

Mint a nép beszéli: az öreg ember szedett fájával reggel haza jövé, a látottakat és hallottakat elbeszélvén kholerába esett s pár óra alatt meghalt, első á dozatául *Csuma* jöslatának.

Ez adomát az okosak megmosolyogják, a tudatlanok fontos és félénk képet vágnak utána.

E pár adoma aztán, kitoldva foldva, ezer alakban vándorol a nép közt, kik ezek valóságáról naponként inkább inkább meggyőződést érlelnek fejökben, hallván kongani a harangokat, reggel, délelőtt, délben, délután és este.

Vajjon nem lett volna-e czélszerű a harangozást e fekete napok alatt félben szakasztani? talán a harangszó is rémit bennünket, midőn halljuk a halottak számát, hatával nyoleczával naponként szaporodni? — Ha kiki csendesen eltakarítaná halottját, talán *Csuma* jóslata nem vinne annyi áldozatot a vak hitnek?

De hogy nem?! Ugy eszi e nép uton utfélen az éretlen gyümölcsöt, mintha mind *Csumának* akarná életét árendába adni! — Beszélheti ennek a „*Vasárnap* ujság“ — pedig itt sokan olvassák — a véd és mentő szereket a kholera ellen! . . . Beszélhet nekünk akár ki, akármit! Bevárjuk mi míg a szédelgés, émelgés, hasmenés után, négy öt napra a göröcsök is elérkeznek; . . . és midőn már bőrünk, husunk, szinte csontig kihült: akkor futtatunk ötödik hatodik szomszédba fenyőmagért; . . . holott a fenyvesek orosz, zsákokkal hordja nálunk az áldott magvakat, és torka reked kiabáltában, míg két garas árát elárul közöttünk. Pedig, hogy a fenyőmagthea és külső melenetés, ha időn tul nem marad alkalmazásuk, — egyetlen és csálhatlan mentő szer a kholerában, azt én több mint tíz kholerabeteg mellett tapasztaltam; közülök egyetlen egy sem halt meg; pedig volt közöttük egy — vadász — cseh katona, ki a kholerának minden fokain keresztül ment, s öt nap mulva ismét sorba állhatott.

Nem orvoság, nem orvosok tudománya által akarunk mi a kholera elől menekülni, hanem, valamint halálunk okát *Csumára* tukmáljuk, úgy a dögvészt is transcendentalis (természet fölötti) uton akarjuk magunktól elutasítani!

Mi Krisztus követői ugyan itt nem vádoltathatunk; — mi még Isten ő szent felségének tetszik, hódolunk az ellene állhatlan hatalomnak: de Izrael nemzete (ezek közül is a miveltebbeket tisztelettel kivésem) vele születtét kalmári szellemétől vezetettve, a kholerát illy módon akarta elalkudozni a mint következik:

Egy városban — de nem Szigeten — köztanácsot tart Izrael elbusult népe, egy gazdagabb hitrokon lakában, s elhatározza, miszerint a kholerát egy pár ifjura fogja eltukmálni. Egy kiküldött, fölszólít egy elárvult zsidó legényt: lenne-e kedve megházasodni?

„Igen is“ lőn a válasz.

„Van-e már választott leány, kivel házas életre ohajtasz lépni?“

„Van — monda Jakób unokája — de pénzem nincs, annak sines.“

„Im! mi adunk nektek ötezár ezüst forintot, mint nászajándékot, ha jegyeseddel holnap este, az utolsó zsidót fedő sirhalom mellett esküsztok meg, s keltek egybe mint férj és nő, — és elvállaljátok, hogy ha csakugyan a kholerának még uralkodni kell, titeket kettőtöket vigyen Jehovah az Ábrahám kebelébe. Mi hiszszük, hogy rajtatok, ártatlanokon s illy módon rajtunk is mindnyájunkon könyörülni fog az Ábrahám és Jakób Istene . . . A gazdag nászajándékért elvállalá a szegény pár a bünbakságot . . . És más napon, török sip és hegedűsöz mellett, a zsidó temetőben, a legujabb sirhalom mellett, a nép ujjongásai között az új pár örök szövetséget kötött . . . de fájdalom! (ha igazán mondja a monda) ugyanakkor jegyét váltottak a torz *Csumával* is! mert harmadnapon, mindketten egy sirhalom alatt nyugvák fölkelhetlen álmukat! Mondják, hogy azóta e városban egy zsidó sem halt meg, . . . azt is mondják, hogy vegyesen halnak mai napig is a keresztényen atyafiakkal. — Mi itt igaz? mi itt való? azt mi nem tudjuk; — de hogy e dolog megtörtént, annyian tudjuk, hányan még élünk. *)

Egy más városban, ugyan csak az izraéliták, szinte a temetőben, hasonló föltételek és ajánlatok mellett, épen illyen lakodalmat tartottak. Az új házas pár ott *mai napig is él*; — de a nem új házas párok és nem házas párok naponként halnak . . . Mondják, hogy ezért az ottani hitsorsosok nem adák meg az ígért quantumot a Juno védeneczeinek. — Már pedig Juno pronubával nem jó tréfálni . . . ha nekem nem hiszik, meg kell kérdezní a trójaiaktól!

De félre a tréfa beszéddel! . . . Ugyanazért komoly redőkbe temetjük homlokunkat, s tisztelettel szólítjuk fel a keresztény és nem keresztény népek közvetlen és közvetett nevelőit és tanítóit: igyekezzenek józan beszéd és tanításaik által odahatni, hogy a babona, kivált illy időben millyeneket most élünk, ne tenyészszék, hogy *Csuma*, még a józanta-

*) Ha tisztelt levelezőnk szavai értékét régóta nem ismernők, szinte kétkedéssel közölnék e sorokat, mellyek korunk mivelődési történetét ollyan szomoró színebe állítják.

*) Ez utolsókéban nagyon ritkán.

lan és öreg embereknek se tűnjék fel többé; mert a kholera és minden ily élettróntó nyavalyák, leginkább a félelem, rémület, mértékletlen életmód és ostobaság által terjed leginkább a szegény halandók között. Én ezt hiszem és vallom.

T. Szerkesztő ur! T. B* tanár ur érdekes közléséhez magam is ragasztok néhány szót, melly tán nem lesz felesleges?!

Hogy Marmaros megyében kebeleztet Sziget városában a tudományokhoz vagy jó tanúságokhoz mennyire van az embereknek kedve, mutatja az ide zárt a) alatti újságnévsor, mellyet B. J. postamester ur szíveségéből közölök: Pesti Napló 12, Magyar Sajtó 8, Budapesti Hirlap 11, Vasárnapi Ujság 46, Politikai Újdonságok 45, Hölgyfutár 3, Családi Lapok 8, Katholikus néplap 3, összesen 136 magyar lap, ezen kívül különféle német lap 51, az újságok összes száma 187. Ezek közt legkedveltebb a Vasárnapi Ujság és Politikai közlönye. Az elsőbbre csak egy észrevételünk és ohajunk van; nevezetesen: mi nagyon szeretnénk, ha jeles íróink arcképeit kapnánk inkább meg a sokszor ismeretlen s érdektelen képek helyett. Ily szeretett íróink nekünk: Jókai, Bérczi, Pákh Albert, Vas Gereben stb. *)

Újságul: a kholera csendesült; e megyében sok rablás, gyilkolás történt mostanában; termés középszerű, gyümölcs sok; a Tisza olly kicsi, hogy a söt nem lehet szállítani. Kisdudóvándék föltámadt, éltesse az Isten. Marmaros-Sziget, 1855. sept. 22. Több Vasárnapi Ujság olvasói nevében
Horkai Antal.

x. — Temesváron Sz.-István napját több vallásfelekezetiük nem ülték meg, hanem folytatták szokásos foglalkozásukat. Mi miatt, midőn a megyés püspök, Csajághy Sándor a m. miniszteriumnál kérdést tenne, azt a feleletet nyerte, hogy Szt.-István napját valláskülönbség nélkül mindenki megülni tartozik. — Azt is írják még Temesvárról, hogy a termés igen rosz, egy köből búzának ára 12 pft.

Hetény (egyházi jubilaum). Kegyeletteljesen emlékeznek a magyar, míg él, elő apostoli királyára, de különösen akkor uj fel az egész nagyságában, midőn a nagy király emlékére szentelt nap évenként elérik. És e nap (aug. 20.) nem csak hetényi hely. hitv. egyházunknak, hanem az egész komáromi egyházmegyének is méltán öröminnepe volt; mert köztisztületben megöszült esperestünk nagytisztületű Végh Mihály ur — 42 esztendeig d. moci, s 8 év óta hetényi lelkész e napon tartá 50 éves papsága jubilaumát.

Jelen voltak az ünnepélyen, járásunk érdemteljes főbirája tek. Orosz László ur, e megyének papi és világi tanácsnokai, és a mátyusföldi lelkészkar kevés kivétellel. D. e. 10 órakor van meglepő díszben a vendégkoszoru templomunkba, s végezvén énekét a gyülekezet, a mátyusföldi tanítói kar sikerült harmoniával zengedezett. Melly után szöszékbe lépett egyházkerületünk köztisztületben élő főpapja főtisztületű Nagy Mihály superintendens ur. Beszéde alapja volt: Pál ap. 1. kor. IV. 3, 4, 5. s megragadó ékesen szólással alkalmazta az ünnepélyre.

Bevégezve szónoklatát a mélyen tisztelt superintendens ur, egyházmegyénk jubilált főpapja állott fel helyébe, Dávid kir. és prof. ezen szavaival kezdvén beszédét: „Ne vess el engemet az én vénségemnek idején, mikor elfogy az én erőm, ne hagyj el engemet.“ (71. zsolt. 9.). Előadá fontos rövidséggel saját életrajzát, megemlíti hogy számos év óta mint tanácsnok és pénztárnok, s már 18 év óta mint esperes szolgált az egyházmegyében; s megüdván ő Felségét a királyt a 61-dik zsoltárban foglalt szavakkal (mellyeket az éneklőkar is utána zengedezett), a főrendeket, esztergomi érsek ő eminentiáját — mint földes uraságot — az egész tractusbeli papságot, a moci és hetényi gyülekezet tagjait, s végre szeretett gyermekeit, — leszállott a részvét könyeivel áldozó nép közé; az éneklőkar pedig kimenőre a néphymnus dallamára készített verseket énekelte.

Vége lévén a templomi szertartásnak, az egész nép a paplak udvarára gyűlt, hol az érdekelt család egyszerű borostyán koszorúval tiszteltgett; az ősz atyának gonlévő szellemes leánya Tinka kezűl egy szíves serleggel nyilvánítá gyermekei határtalan szeretetét és szeretetét. Boldog atya, kit 77 éves korában jól nevelt szerető gyermekek és unokák üdvözölhetnek! de boldog gyermekek, kik egy ily köztisztületben megöregedett atyát birni szerencsések!

Egyházmegyénk részéről n. t. Tüdös József e. megyei jegyző nyújtott át a nap hősenek egy remek mivű ezüst tintatartót azon szíves jökvánattal, hogy Isten sokáig engedjen nagytisztületű esperes urnak körleveleket írhatni belőle. — Az egész ünnepélyt, egy igen barátságos jó ebéd és tánc zártá be.

Éljenek e. megyénk azon derék papjai, kik a valódi érdemet megjutalmazni elég fogékonyak s készek valának! Éljen legkésőbb vénségig ép erőben megelégedéssel ősz, de fiatal kedélyű esperesünk, hogy továbbra is bölcsességgel s igazsággal forgathassa egyházmegyénk kormányát.
Farhas Benő s. k. hetényi segédlelkész.

*) Debreczen. Debreczen derék polgármestere Csorba J. ur nem sokára kiköszörül a csorbát, melly a kálvinista Róma nevével bélyegzé. A hirhedett poru és sáru város utczái kemény fakoczkákból kapnak járdát, vagy mint a matyó mondaná: fával köveztetnek. A szép (mert bizonyosan szép lesz) nemzeti színház épület is létesüléséhez közelít már.

*) Ráérnek még azok: hadd vénüljenek egy kicsit.

*) Békésmegyebeli Körös-Tarcsa községben egy csehországi születésű építési felügyelő hidegtelelésbe esett; a körülötte lévő kavasolták neki, hogy a hideg érkezével üljön nyakig a Körös vízbe. Augustus 2-kán estefelé a javaslat szerint tett, s nem csalatkozott, mert 4-kén, midőn a halászok folytonos keresés után kifoghatták, a láb tökéletesen elhagyta, halva lévén. Ezt aztán lehet mondani hidegtelelés elleni új gyógymódnak.

Nemzeti színház.

OCTOBER. I. Az új bérlet, melly october hóval kezdődik, a legkedvezőbbben ütött ki a nemzeti színházra nézve; soha még olly nagy összegben nem történt az, mint ez idén. Gróf Ráday Gedeon, az intézet igazgatója, saját igazgatói páholyát is kiadta, s ennek a díjából időközben szerződöttetett szükséges tagokat, és több szorgalmas színésznek csekély fizetését megjavítá; az ily neme: tettek hosszú beszédeknel többet bizonyítanak. Nagyon helyesen mondják, hogy a „pénz beszél.“ Ráday nem csak hogy rendesen fizette a színház tagjait az egész nyáron át, minden segítségül hozott vendégénekesekek nélkül, hanem a mellett még a színház régebb adósságait is törlesztette, s az országos segélydíjhoz még hozzá sem nyult; pedig a színház mind külföldben, mind belső szellemi értékben, jó tagokban, jó darabokban nevelkedett alatta. Ily eredményt lehet elérni egy lelkes, népszerű, becsületes és műértő igazgató alatt.

II. Ifjabb Lendvay Márton szerződöttetve van színházunkhoz. A milly nyereségnek tartjuk őt drámánkra nézve, annyi elismeréssel tartozunk Bolnaynak, ki saját fizetéséről lemondott, hogy azon Lendvayt szerződtessek, míg ő novemberen tul ingyen fog játszani. Ritka és méltán följegyzendő eset, hogy egyik fiatal művész a másikat oként pártfogolja.

III. Jövő kedden lesz Bolnay jutalomjátéka: „A könyelműek“ Dobsa Lajostól, mellyre figyelmeztetnünk fölösleges buzgó drámai közönségünket.

IV. Mult szerdán adatott Feleky javára a „Divathölgyek“ című francia dráma. A nagyszámú közönség a milly elégtelt volt a szereplőkkel, ép olly elégtelt maradt magával a darabbal, mellyben az a főtréfa, hogy ugyanazon férfiak, a kik elcsábítják a nőket, tartanak leczkét az elcsábítottaknak. Azt mondják, hogy ilyen jellemű nők is vannak a világon, hanem az a kérdés, hogy kell-e azokat színpadon bemutatni? hiszen kloákák is vannak a világon, de nem hiszük, hogy költészet dolga lehetne azokat leírni.

— A nemz. színház nyugdíjintézeti pénzalapjának növelésére f. e. aug. 27-ki jelentés óta következő kegyes adakozások folytak be u. m.

Tek. Dániel Antal ur aradi lakos nevére kibocsátott 81. sz. gyűjtő-íven készpénzben adakozni sziveskedtek, t. cz. László Miklós 100 ft, mélt. gr. Königsseg Andor 50 ft, t. cz. Tóth Alajos 50 ft, Czárári János 100 ft, Csemegi Károly 25 ft, Kornay Károly 20 ft, Német József 20 ft, Mittelmann J. D. 25 ft, Czárári Emanuel 50 ft, Zipszer Antal 10 ft. Összesen 450 ft.

Alapítványi kötelezvényekben adakozni sziveskedtek: tek. Aczél István 200 ft, Urbali Gyula 100 ft, Glac Béla 100 ft, Karácson Antal 100 ft, Biró Kálmán 100 ft, b. Warner Adolf 100 ft, b. Simonyi Lajos 200 ft, Tedesco Leo 100 ft, Dániel Antal 100 ft. — Összesen 1100 ft — a tőkék után járandó 5% biztosításával.

Továbbá tek. Rózsa Ferdinánd ur egy 40 ftról szóló váltót volt szíves a nyugdíjintézetnek átengedményezni.

És így az intézet pénzalapja ismét 450 ft készpénzzel, 1100 pft alapítvánnyal és 40 ft értékű váltóval szaporodván, midőn a választmány a nemeslelkű gyűjtő s kegyes adakozók neveit közméltánylat tekintetéből kihirdetné, legkedvesebb kötelességének ismeri irányukban az intézet részéről legősz utóbb háláját nyilvánítani. Pest, sept. 26. 1855.

Szigeti József m. k. nemz. szính. nyugdíjintézeti jegyző.

Tárogató.

*) Mult évben halt meg Braziliában egy Simon Márton nevű magyar ember, ki maga után két millio forintot hagyott. Az itteni városi hatóság meg lévén bizva az elhunyt örökösait kitudakolni, eddigelé eny nyit tudott meg: Simon Márton atyja szabómester volt helyben, ő maga bádogos mesterséget tanult, s mint ilyen vándorolt ki Amerikába: atyja halála után édes anyja elment Nagyváradra, s azóta többet nem hallottak felőle. Ha olvasóink közül valaki történetesen tudna valamit az elhunyt rokonairól; annak nagy hasznára válnék a Vasárnapi Ujság olvasása.

*) Mult héten Benza házában a svábhegyen a testgyakorlótintézet tulajdonosa Clair nyolcz léggömböt bocsátott fel; mellyek közül egy pár Vörösvár közelében esett le. A szüret alkalmával ezt az ártatlan mulatságot akárki megszerezheti magának; nem sokba kerül. Vékony papírszettekkel ollyan formán, mint a közönséges laptát készítik, össze kell ragasztani a léggömböt, alul nyílást hagyva rajta, ekkor a felső részét felemelve, egy csomó borszeszbe mártott gyapotot kell a nyílása torkába akasztani, és meggyújtani; az égő borszesz nem sokára felmelegíti a belül lévő léget, s az eként megritkulva szétfeszíti a papíros gömböt, melly azután épen úgy törekszik felfelé, mint a víz fenekéről a léggel töltött hólyag. Csak hogy az ilyen mulatságokat aztán nem igen kell csürök és

kazalok közelében próbálgatni, mert akkor hamar siralmas vége lehet a tréfának.

* * A ki szereti hallgatni a füvek növését, hallgassa meg, hogy nőnek az újdonságok: 1-ső nap fog egy újdonság egy hirt: a svábhegyi kápolna épül: ez az alap. 2-dik nap a másik lap újdonsága írja: a svábhegyi kápolna épül, most csinálják a tetejét, épen a rezet tesz fel rá (értette alatta a rézcsatornát). 3-dik nap a harmadik lap újdonsága írja: a svábhegyi kápolna épül, rézből lesz a teteje, márványból az alja. 4-ik 5-ik 6-ik nap nap azután a 4-ik 5-ik 6-ik újság mind elmondja: réz teteje lesz a svábhegyi templomnak! arany cifrázattal! villámhárító lesz rajta, hogy a mennykő a rézbe ne üssön! — — Az pedig már tavaly óta be van fedve — szerényen — zszindellyel.

* * A budai hegyek közt a héten olly zivatar dühöngött, hogy a felhőszakadástól támadt vízrohám a musttal teli kádokat felforgatta, mintegy nyolcz darabot a legelőn kapott marhákból magával ragadt, terhes szekereket, miket az utban talált, lehömpölygetett; fájdalom emberélet is esett áldozatul.

y. — A pesti müegylet a legközelebb elmúlt két hóban 300-ig tagot nyert. Az egylet állandó képmutárlata, mellynek tárgyai minden hó 15-én újjakkal váltatnak fel, már több jeles mü létrejöttének volt indítója. A jelen september octoberi hóra kiállított müvek közt különösen feltűnnek Hunyadi János szobra Züllichthól; Életrajz Erdély multjából Madarász Viktortól; Béreskőnyha Steriotól; Esti tájkép (naplement) Münchenből Zwengauertől; Esményi tájkép, Markó Ferencztől.

□ A Szent-István-Társulat folyó hó 11-kén reggeli fél kilenczkor fogja a központi papnövelde könyvtár-teremében felsőbb engedelemmel idei közgyűlését megtartani, mellyre is a társulat t. cz. tagjainak figyelmét ezennel felhívjuk.

Tűz-veszély.

△ Erdélyben Volkács helységben egy sövény meggyulladt, s arról egy óra alatt 16 téli pajta és 15 csűr égett le 6 lakóházzal. Egy sem volt kármentesítve.

△ Sept. 21-kén Erdély egyik legszebb városának Szamosujvárnak nagy része a lángok áldozatává lett. A tűz kukoriczafosztáskor elhajított gyertya hamvától eredt, mellytől a fosztott málészalma rögtön lángra kapott s az el nem nyomható tűz megemésztett 134 épületet, közte egy templomot, a szent Ferencziek zárdáját, fogadót, színházat, járás hivatalát, postaházat stb. Az elégett házak közül alig volt néhány biztosítva; pedig milly kevésbe kerülne az! 30 pkrajczárt fizet az ember annyi száz forinttól, a hányat háztetője megér; s pár forintért megszerzi magának azt a nyugalmat, hogy nem kénytelen minden perczen vagyónáért remegni, s ha az ég rámeri e csapást, nem jut pusztulásra, újra kiépülhet. Lám, a kik házaikat biztosították, még azon héten megkapták az illető társulattól egész kárpótlásaikat. Tartozunk adóval az Istennek, a kormánynak; de ezzel az adóval tartozunk saját magunknak.

Külhírek.

x. — A birodalom legnagyobb vasuthidja a velencei, melly is 1901 öl hosszú és 222 nyílással bír.

x. — A moskai akadémia felszólítja a francia akademiát, hogy dec. 2-án tartandó gyűlésére küldjön képviselőket, vagy ha ez a jelen politikai viszonyok miatt nem volna lehetséges, ugy legalább dolgozatai által helyettesítse magát.

x. — Egy szabadalmazott gyár Frankfurtban sajtolt főzelékeket készít, ollyformán, hogy a főzelékből 5 adagra valót ökönyi nagyságu tömegbe sajtolja össze, melly aztán hosszabb időig szállítás vagy eltartás végett eláll, a nélkül, hogy legkisebb romlásnak is ki volna téve. — E gyár egy ügynöke hazánkban utazik, s elfogad megrendeléseket; több vendéglősök már tettek is nála, kísérlet és megizelés végett megrendeléseket.

x. — Uj-Yorkban Rachel francia színésznő felléptekor, a színház annyira tömve volt hallgatósággal, hogy falai repedezni kezdtek — így ir elragadtatásában egy uj-yorki lap.

x. — A párisi ipartárlattal egyszersmind marhatárlat is rendeztetett, mi sem a londoni, sem az uj-yorki világtárlaton nem volt. Képviselve vannak ott Anglia, Franciaország, Holland, Sveicz. Csak szarvasmarha volt 1600 darab kiállitva a mars-mezőn, ebből 600 külföldi, a többi francia származásu. Juhokra és szarvasmarhákra nézve angolok nyerték el a legelső jutalmakat. E kiállitást ezután minden évben ismételni akarják. De mi különös, a lovakat kizárták és jövőre is kizárndják. Ez hálátlanság. — Szegény lovak! mintha biz ezek nem tartoznának a hasznos házi állatok közé s tenyésztésükre avval megtettek volna mindent, hogy néhány löversenyt rendeznek, holott a ló nem egyedül futásra alkalmas állat.

x. — Angolországban 17 millió 800 ezer lakosa közt van 221 ezer szegény házakban ápolat ügyefogyott. Irlandnak pedig 6 millió 500 ezer lakosa közt 214 ezer él szegényházakban.

x. — Egy szardiniai mérnök beakarja bizonyítani, hogy egy 6 ezer öl hosszú alagut által a havasokat át lehetne furni, és így Szászországot Franciaországgal vasutal összekötni. De ez még semmi. Londonban a Themse vize alatt elvezető alagut mintája után, azon tenger alatt is ter-

veznek építeni egyet, melly Francia- és Angolországokat elválasztja. Ez alagut 4 mérföld hosszú lenne és olly mélyen ásatnék, hogy még ott is, hol a tenger legmélyebb, az alagut és a tengervíz közt legalább 12 ölnyi vastag kő- és földréteg lenne, mi a leszakadástól örökre biztosítaná; miután a themsei alagut és a víz közt alig két ölnyi agyagréteg van és mégsem szakad be, továbbá a kornwallisi partokon levő ércbányák számtalan menetei beszolgnálnak a tenger alá, s olly vékony réteg választja azt, hogy a munkások a felettük hanykódó tenger zörejét is lehallják — s a bolt még sem szakad le; annál biztosabb lenne tehát a fenébbi alagut szilárdsága, miután a felett 2 ölnyi réteg lesz.

Halál hír.

† Aug. 30-án halt meg Sopronban Benczur Márton, végrendeletében az ev. tanítóképezdének 200 a gymnasiumi tápláldának 1000 pftot hagyományozva. Áldás kíséje emlékét.

† Meghalt Kolozsvarott Sláby József, kegyesrendi áldozár és a r. kath. feltanoda igazgatója; áldás és béke legyen sírján.

Szerkesztői mondanivalók.

1. M. J. ur. Szerény szó az iskolai gyermekek ügyében. Nagyon érzeti velünk egy általános iskolai és egyházi közlöny hiányát. Lapjaink számára e közlemény nagyon terjedelmes, bár az illetőkre nézve eléggé tanulságos.

2. Moórra. Canrobert arczképét már egyszer közöltük, tessék rá visszaemlékezni.

3. A sipládás vallomásai ollyan formát sejtetnek velünk, mintha azokat olvastuk volna már valahol angolban. Nem emlékezik rá a tisztelt szerző?

4. T. K. urnak. Megdicsőülés. Nem lapjaink köréhez tartozó mü, bár mint satyra elég jó, de épen azért mert satyra, programunkon kívül esik.

5. T. P. S. urnak. Gyöngék azok a beküldött müvek.

6. H. S. ur. Okos embernek sincs mindig helyén az esze. (Ez a mü czime; nem a mi észrevételünk) Becses tollát valami érdekesebb tárggyal szeretnők foglalkozva látni. Mai világban Lucretiáról sem igen tudakozódnak; nem hogy Lucretiusról.

7. Egy halvány asszonyhoz. Szerelmi ömlengéseket nem örömet sorolunk munkálataink közé. Ezekre nézve szigoruan megkivánjuk, 1) hogy a ki írja, ne legyen feleséges ember, 2) a kihez írják, szabad állapotu, hajadon, vagy özvegy fehérszemély legyen, és 3), hogy a vers nagyon jó legyen.

8. A fehérkörös-völgyi népszokásokat köszönettel vettük és használni fogjuk.

9. Élő halott, elég értelemmel, de kevés gyakorlattal írott mü.

10. B. D. ur „a magyarhoz“. Becsüljük a derék törekvést, és komolyan sajnáljuk, hogy e szép igyekezetnek ez uttal nem vehetjük hasznát. Az akarat is dicsőretre méltó volt.

11. Ide hallgassanak figyelmetek! Ez a czikk a maga helyén igen jó és derék, s a mi hosszadalmas benne, az mind szükséges is. Hanem az az egy baj van nála, hogy ez az erős beszéd ollyan embereknek szól, a kik olvasni, mivelődni nem szeretnek, nem akarnak. Már pedig a ki a „Vasárnapi újságot“ járátja, az akar olvasni és mivelődni s azt nincs okunk pirongatni azért, a mit el nem követett. A millyen nagy hatás lenne tehát ez igazán apostoli szózat szóval elmondva, ollyan nyomtalanul veszne el nyomtatásban, mert a kikhez szól a leczke, épen azok nem olvasnák.

12. Hübele Baláss ember. Nem bir elég érdeket gerjeszteni.

13. Kelecsényi ur által beküldött régiségek és emlékek közül többeket használni fogunk.

14. Gyepes házi fedelek. Szerző azt ajánlja, hogy a tűzveszély mindenkorra való elhárítására ezentul gyepet használjunk a szokott tetőzet helyett. Megvalljuk, hogy nem tudunk egészen tisztába jönni az eszmével. Mi fogja tartani a gyepet a háztetőn? Ha gerendázat, akkor az ismét megéghet; ha boltozat, akkor az többbe kerülne, mint maga a háztető. Kérjük ez eszmének tisztább megoldását.

15. K. S. ur. Theoria. Mindennemü politikai elmélet kívül esik lapjaink programján, mellyen tul nem terjeszkedhetünk.

16. Az aggteleki barlang leírását a rajzzal együtt köszönettel fogadtuk.

17. Legrövidebb erkölctan szép dolog iskolai tanulmánynak, de hirlapi cikkeknek nem.

18. Győri dal G. L. } nem adhatók.

19. Herminához G. B. }

20. „Nem kell nekem“ stb. — Nekünk sem.

21. Egy nap és egy éj. Keveseket fogna érdekelni. Megbocsát a tisztelt szerző, ha szerkesztőségünknek bokros foglalkozásai nem engedik, hogy a beküldött müvekre magány levélben válaszoljon.

22. B. G. küldeményét a Csumáról, mint látható, rögtön felhasználtuk s felszólítjuk, hogy jövőben is nógassa régóta pihenő tollát, mellyben olly sok jó magyar humor rejtőzködik.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.